

Actieplan voor rechtvaardig klimaatbeleid in 's- Hertogenbosch

September 2021

Actieplan voor rechtvaardig klimaatbeleid in 's-Hertogenbosch

Klimaatcoalitie Den Bosch bestaat uit Bossche organisaties en burgers die zich zorgen maken om het klimaat. Vanuit verschillende invalshoeken willen we daadkrachtig klimaatbeleid stimuleren en ondersteunen. In dit actieplan doen we aanbevelingen aan het lokale bestuur. De 10 actiepunten zijn een gratis advies en een uitnodiging om gezamenlijk op te trekken in de aanpak van de klimaatcrisis.

Klimaatcrisis

In augustus 2021 kwam het 6e rapport van het Klimaatpanel van de Verenigde Naties (IPCC) uit. De feiten liegen er niet om. De hoge uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen veroorzaakt klimaatverandering. Dit leidt tot ondraaglijke hitte in steden, heftige stormen en een stijgende zeespiegel. Geen plek op de wereld ontkomt aan de gevolgen van klimaatverandering, zoals branden, overstromingen, droogte en/of tegenvallende oogsten. Hoe groot de gevolgen voor toekomstige generaties zijn, hangt af van de maatregelen die we nú nemen. Het is geen keuze om al het mogelijke te doen om huidige en toekomstige rampen te voorkomen. Het is een plicht.

Urgentie

In het IPCC rapport wordt aangetoond dat de veilige grens van 1.5 graden temperatuurstijging veel eerder bereikt wordt dan gedacht. Inmiddels waarschuwen de Nederlandse Bank (DNB), Centraal Bureau voor statistiek (CBS), het internationale energieagentschap (IEA) en het IPCC dat de doelen van Parijs niet gehaald gaan worden. Ook rechters spreken hun zorgen uit zoals verwoord in de Urgenda-vonnissen van 2018 en 2021 en het Duitse constitutionele hof in 2021. Op alle schaalniveaus zijn er drastische maatregelen nodig om de wereld leefbaar te houden. Ook gemeentes hebben hun verantwoordelijkheid om in actie te komen voor een leefbaar klimaat. Gemeente 's-Hertogenbosch heeft duurzaamheidsambities voor 2050. Als je de nieuwste feiten in ogenschouw neemt, zijn deze ambities inmiddels niet meer toereikend. Het Bossche klimaatbeleid moet ambitieuzer en serieuzer. Stel dus realistische stappen op tot 2026, 2030, 2040 en 2050. En richt je vooral op 2026 en 2030. Hoe eerder we werken aan een klimaat neutrale gemeente, hoe minder schade aan onze leefomgeving.

Voorkomen is beter dan genezen

De punten uit dit actieplan zijn gericht op preventie en tegengaan van versnelde klimaatverandering, en in veel mindere mate op klimaatadaptatie. Helaas is het al te laat om alle gevolgen van de versnelde klimaatverandering met preventie op te lossen, maar er kan nog veel leed voorkomen of verzacht worden. Het verkleinen van het risico op extreme weersomstandigheden heeft veel minder impact op mensenlevens, zowel financieel als emotioneel, dan het alleen aanpassen aan een steeds extremer wordend klimaat.

Prettig leven

De klimaatcrisis maakt ons leven moeilijker. Veel maatregelen uit dit actieplan maken ons leven juist prettiger. Het is fijn wonen in goed geïsoleerde huizen. Hoe minder fossiele brandstof, hoe schoner onze lucht. Wonen in een groene stad, zonder zwerfafval, is aangenaam. En bedrijven dragen liever bij aan een duurzame toekomst dan dat ze producten leveren die de planeet vervuilen. Genoeg redenen om echt in actie te komen voor een leefbare gemeente.

Kies voor rechtvaardig klimaatbeleid!

De rijkste 1% van de wereldbevolking stoot 30 keer meer CO₂ uit dan de armste 50%.* De veroorzakers van de klimaatcrisis zouden het meeste moeten bijdragen aan het voorkomen van versnelde klimaatverandering. Wij roepen alle politieke partijen in gemeente 's-Hertogenbosch op om te kiezen voor een toereikend en rechtvaardig klimaatbeleid. We motiveren u van harte om de punten uit dit actieplan over te nemen in uw partijprogramma's voor de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022. Met de uitvoering hoeft de politiek natuurlijk niet tot de verkiezingen te wachten. Gemeente 's-Hertogenbosch kan vandaag nog beginnen met dit actieplan.

* <https://www.oxfamnovib.nl/persberichten/co2-uitstoot-rijkste-1-is-meer-dan-het-dubbele-van-uitstoot-armste-helft-wereldbevolking>

Actiepunten voor rechtvaardig klimaatbeleid in 's-Hertogenbosch

1 Vertel het eerlijke verhaal

Erken de urgentie van de klimaatcrisis en roep de Klimaatnoodtoestand uit. In een crisissituatie heeft de gemeente de taak om burgers te informeren. Informeer burgers dus over de klimaatcrisis en de gevolgen hiervan. Begin daar zo snel mogelijk mee en blijf dat doen.

2. Fossiele brandstoffen uitfaseren

Zorg dat er minder energie nodig is door in te zetten op energiebesparing en de isolatie van alle gebouwen. Steun de woningbouwverenigingen en minima hierbij. Stop met subsidiëren en het gebruik van diesel, benzine, kolen, gas en biomassa. Zorg dat alle energie in 's-Hertogenbosch duurzaam opgewekt wordt in 2030, met behulp van zon en wind.

3. Verdeel klimaatlasten rechtvaardig

Het herstellen van schade door klimaatrampen kan flink in de papieren lopen. Maar ook het voorkomen van versnelde klimaatverandering kost geld. Verdeel deze kosten rechtvaardig. De sterkste schouders kunnen de zwaarste lasten dragen. Help mensen met lagere inkomens te verduurzamen en laat rijke burgers en bedrijven naar vermogen meebetalen. Creëer nieuwe (klimaat)banen voor mensen die in de transitie hun baan verliezen en bied de mogelijkheid tot heropleiding.

4. Promoot plantaardig en biologisch

Bourgondisch genieten kan ook plantaardig, lokaal en biologisch. Presenteer een concreet plan dat duurzamer consumeren stimuleert en verklein zo de ecologische voetafdruk van 's-Hertogenbosch. Doe dit samen met de lokale horeca. Maak van plantaardig de standaard in overheidsgebouwen en promoot plantaardig en biologisch eten.

5 Kies voor duurzame mobiliteit

Kies voor duurzame bereikbaarheid voor iedereen. Promoot thuiswerken en kies voor efficiënt vervoer. Vergroot en reguleer het huidige netwerk van deelvervoer, maak openbaar vervoer aantrekkelijker en stimuleer elektrisch vervoer. Help mensen met lagere inkomens bij de verduurzaming van hun vervoermiddelen. Vergroot de autovrije zones in de stad, om fiets- en wandelverkeer te stimuleren en veraangename.

6 Versnel duurzame bedrijfsvoering

Versnel de verduurzaming van bedrijven door voorlichting en handhaving. Verlang van grotere bedrijven meer dan alleen het nakomen van wettelijk verplichtingen. Pak de bedrijven die milieuregels overtreden voortvarend aan en beloon de successen van bedrijven die duurzame producten en diensten leveren.

7 Maak 's-Hertogenbosch circulair

Maak van 's-Hertogenbosch een circulaire gemeente. Zet een ambachtscentrum op en schaal het circulaire bedrijfsleven op. Meet wat de materialen en reststromen zijn, koop als gemeente zelf circulair in, stimuleer inwoners en bedrijven om minder te kopen en beter te scheiden. Word als gemeente zelf circulair in 2026 en heel 's-Hertogenbosch in 2030.

8 Behoud Biodiversiteit

Een diverse en sterke natuur zorgt voor de productie van zuurstof, bestuiving van planten, waterzuivering en het beheersen van plagen. De biodiversiteit heeft sterk te lijden onder de klimaatcrisis. Bescherm planten en dieren door de stad te vergroenen. Bescherm natuur in het buitengebied tegen vervuiling en stikstofdioxide-uitstoot. Werk aan meer bewustzijn over het belang van biodiversiteit.

9. Burgerberaad voor het klimaat

Zet een burgerberaad voor het klimaat op, om klimaatbesluiten te depolitiseren en burgers beter te betrekken bij wat nodig is. Bosschenaren moeten het laatste woord hebben, niet alleen de economische stakeholders.

10 Stel een klimaat rekenkamer aan

Stel een onafhankelijke rekenkamer voor het klimaat aan. Deze rekenkamer gaat met jaarlijkse klimaattoetsen na of het gemeentelijke klimaatbeleid (klimaatmitigatie, klimaatadaptatie en luchtkwaliteit) voldoende bijdraagt aan het bereiken van de klimaatdoelstellingen. Maak klimaatresultaten openbaar en toegankelijk voor burgers.

1 Vertel het eerlijke verhaal

Erken de urgentie van de klimaatcrisis en roep de Klimaatnoodtoestand uit. In een crisissituatie heeft de gemeente de taak om burgers te informeren. Informeer burgers dus over de klimaatcrisis en de gevolgen hiervan. Begin daar zo snel mogelijk mee en blijf dat doen.

Wereldwijd zijn natuurrampen als gevolg van het klimaat en meteorologische fenomenen vervijfvoudigd tussen 1970 en 2019.* Er vielen in deze periode 2 miljoen dodelijke slachtoffers, vooral in ontwikkelingslanden. Mensen lijden onder de gevolgen van het stijgen van de zeespiegel, extreme regenval of extreme droogte en hitte. Steeds meer mensen zijn op de vlucht, omdat hun geboortegrond niet leefbaar meer is door versnelde klimaatverandering.

Maar de gevolgen van de klimaatverandering spelen niet alleen buiten de lands- en gemeentegrenzen. Tijdens een hittegolf sterven zo'n 9% meer mensen dan bij normaal weer*. De kans op wateroverlast of juist extreme droogte wordt steeds groter. In 2019 vond de grootste bosbrand in 50 jaar plaats in de Peel. Afgelopen zomer verloren mensen hun huis, gewassen en vee in Limburg. De kans dat zulke rampen ook in gemeente 's-Hertogenbosch gebeuren, wordt door de klimaatcrisis steeds groter.

Erken de ernst van de klimaatcrisis en roep publiekelijk de Klimaatnoodtoestand uit! Laat aan burgers zien dat gemeente 's-Hertogenbosch klimaatverandering serieus neemt. Informeer burgers over de klimaatcrisis. Tijdens de coronacrisis heeft Gemeente 's-Hertogenbosch laten zien dat ze in een crisis burgers kunnen informeren over de ernst van de situatie. Pak de communicatie over de klimaatcrisis op een vergelijkbare manier aan! Vertel wat de klimaatcrisis inhoudt en welke gevolgen dit voor Bosschenaren heeft. Doe dit beeldend en laagdrempelig, zodat het voor iedereen te begrijpen is.

Idee: Laat een informatief kunstwerk, bijvoorbeeld een CO2-bespaarmeter maken op een markante plek in 's-Hertogenbosch door een Bossche kunstenaar in samenwerking met klimaatwetenschappers.

* <https://public.wmo.int/en/media/press-release/weather-related-disasters-increase-over-past-50-years-causing-more-damage-fewer>
* <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/35/tijdens-hittegolf-vooral-meer-sterfte-in-langdurige-zorg>

2 Fossiele brandstoffen uitfaseren

Zorg dat er minder energie nodig is door in te zetten op energiebesparing en de isolatie van alle woningen. Steun de woningbouwverenigingen en minima hierbij. Stop met het gebruik van diesel, benzine, kolen, gas en biomassa. Zorg dat alle energie in 's-Hertogenbosch duurzaam opgewekt wordt in 2030, met behulp van zon en wind.

De uitstoot van broeikasgassen in 's-Hertogenbosch wordt grotendeels veroorzaakt door het gebruik van fossiele brandstoffen. Bouw het gebruik van diesel, benzine, kolen, gas en biomassa stapsgewijs af. Geef als gemeente het goede voorbeeld, door op alle overheidsgebouwen zonnepanelen aan te leggen. Stimuleer bedrijven dit voorbeeld te volgen. Zet bedrijven en burgers die gebruik maken van groene energie in het zonnetje.

Maak de resultaten van de maatregelen in het Programma Energietransitie 's-Hertogenbosch toegankelijk en controleerbaar voor de burger.

Idee: Maak een plan om vervuilende voertuigen geleidelijk en op een rechtvaardige manier niet meer toe te staan op de weg. Start met de binnenstad van Den Bosch en bouw dit uit.

Zorg naast het verduurzamen van energie ook voor het besparen van energie. Er wordt onnodig veel energie verspild door slecht geïsoleerde woningen en bedrijfspanden. Help burgers en bedrijven met energiebesparing.

Idee: Laat de onroerend goed belasting mee variëren met het energielabel. Help minima en woningbouwverenigingen met het verbeteren van dit energielabel.

3 Verdeel klimaatlasten rechtvaardig

Het herstellen van schade door klimaatrampen kan flink in de papieren lopen. Maar ook het voorkomen van versnelde klimaatverandering kost geld. Verdeel deze kosten rechtvaardig. De sterkste schouders kunnen de zwaarste lasten dragen. Help mensen met lagere inkomens te verduurzamen en laat rijke burgers en bedrijven naar vermogen meebetalen. Creëer nieuwe (klimaat)banen voor mensen die in de transitie hun baan verliezen en bied de mogelijkheid tot heropleiding.

Wereldwijd ondervinden armere landen meer gevolgen van de klimaatcrisis. Ook hebben zij minder middelen om zich te beschermen tegen extremer wordend weer, zoals overstromingen en droogte. Dit terwijl klimaatverandering voornamelijk veroorzaakt wordt door de uitstoot van rijkere landen.

Ook plaatselijk binnen gemeente 's-Hertogenbosch kunnen arme mensen meer gevolgen gaan ervaren van de klimaatcrisis. Mensen met een lager inkomen hebben minder kansen om te vluchten tijdens een

overstroming (want geen auto), meer kans om oververhit te raken (want geen geld voor goede isolatie en zonwering) en minder mogelijkheden om zelf te verduurzamen. Ondersteun mensen met lagere inkomens in het verduurzamen van hun woning en vervoersmiddelen.

Verdeel klimaatlasten rechtvaardig. Rijkere mensen en bedrijven kunnen meer meebetalen aan klimaatmaatregelen. Hanteer voor bedrijven het principe: De vervuiler betaalt.

Idee: Het vermogen van woningeigenaren stijgt jaar in jaar uit. Dit jaar met 15%. Verhoog de onroerende zaakbelasting van woningeigenaren voor de financiering.

Door de klimaattransitie zullen banen in vervuilende industrieën verdwijnen en banen in duurzame energie en in de verduurzaming van huizen toenemen. Werknemers mogen geen slachtoffer worden van klimaatverandering. Garandeer als gemeente dat iedereen recht heeft op omscholing, zodat de kansen op werk worden vergroot. Zet hierbij trainers en docenten in.

4 Promoot plantaardig en biologisch

Bourgondisch genieten kan ook plantaardig, lokaal en biologisch. Presenteer een concreet plan dat duurzamer consumeren stimuleert en verklein zo de ecologische voetafdruk van 's-Hertogenbosch. Doe dit samen met de lokale horeca. Maak van plantaardig de standaard in overheidsgebouwen en promoot plantaardig en biologisch eten.

Ons voedselsysteem zorgt voor 26% van de uitstoot van broeikasgassen en voor 61% van de stikstofuitstoot. Help boeren in de transitie naar biologische circulaire landbouw. Halveer de veestapel en laat boeren hier niet de dupe van worden. Biedt zowel financieel als in het landschap ruimte aan maatschappelijke en korte keten landbouw, voedselbossen, en soortgelijke bedrijfsvoeringen.

Den Bosch staat bekend om de bourgondische eetcultuur. Laat zien dat bourgondisch genieten ook plantaardig, lokaal en biologisch kan. Groenten en fruit zijn naast dat de teelt veel minder schadelijk is voor de planeet, ook nog eens gezond. Zorg dat gezonde onbewerkte voeding voor iedereen betaalbaar is.

Idee: Vorm een groep van Bossche koks, die plantaardige, lokale en biologische recepten ontwikkelen en met de gemeente en horeca gezamenlijk promoten.

5 Kies voor duurzame mobiliteit

Kies voor duurzame bereikbaarheid voor iedereen. Vergroot en reguleer het huidige netwerk van deelvervoer, maak openbaar vervoer aantrekkelijker en stimuleer elektrisch vervoer. Help mensen met lagere inkomens bij de verduurzaming van hun vervoermiddelen. Vergroot de autovrije zones in de stad, om fiets- en wandelverkeer te stimuleren en veraangename.

In 2019 kwam 12% van de broeikasgasemissies van Nederland uit de transportsector*. De uitstoot van deze broeikasgassen moet drastisch omlaag. Promoot thuiswerken en minder reizen. Investeer in plaats van in meer asfalt, in efficiëntere vormen om mensen te vervoeren.

Nederland heeft het duurste openbaar vervoersysteem van Europa. Veel mensen gebruiken liever hun auto of scooter dan het openbaar vervoer door deze hoge kosten. Maak het openbaar vervoer binnen de stad gratis en zorg voor betaalbare verbindingen naar het buitengebied.

Verbeter het wegennetwerk voor wandelaars en fietsers. Maak de binnenstad van Den Bosch autovrij en begin met de route tussen de Markt en het Station.

Idee: Zorg dat fietssnelweg, de F59, met minder auto's en kruisingen gedeeld wordt. Kijk naar mogelijkheden om fietsnetwerken te verbeteren en uit te breiden.

Stimuleer burgers en bedrijven om zo veel mogelijk gebruik te maken van openbaar en deelvervoer. Stimuleer deelauto's en reguleer de huidige deelscooters, zodat deelvervoer veilig en breed beschikbaar is.

Verduurzaam hiernaast de private vervoersmiddelen door subsidies voor elektrische scooters en elektrische fietsen. Faseer vervoersmiddelen, aangedreven door fossiele brandstof, stapsgewijs uit en communiceer dit duidelijk naar inwoners van Gemeente 's-Hertogenbosch.

* [https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-broeikasgassen/hoofdcategorieen/hoeveel-broeikasgas-stoot-de-transportsector-uit-](https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-broeikasgassen/hoofdcategorieen/hoeveel-broeikasgas-stoot-de-transportsector-uit)

6 Versnel duurzame bedrijfsvoering

Versnel de verduurzaming van bedrijven door voorlichting en handhaving. Verlang van grotere bedrijven meer dan alleen het nakomen van wettelijk verplichtingen. Pak de bedrijven die milieuregels overtreden voortvarend aan en beloon de successen van bedrijven die duurzame producten en diensten leveren.

Zorg dat vervuilende bedrijven, bijvoorbeeld de asfaltfabriek, zich aan de regels houden. Controleer regelmatig of bedrijven zich aan de bestaande milieuregels houden en handhaaf deze regels. Toets bedrijven die zich in 's-Hertogenbosch willen vestigen aan strenge klimaatregels. Neem in het bouwbesluit op dat bedrijven verplicht worden hun daken vol te leggen met zonnepanelen.

Idee: Voer een CO₂-Prestatieladder in. Dit is een duurzaamheidsinstrument dat bedrijven en overheden helpt bij het reduceren van CO₂ en kosten. Geef publiciteit aan bedrijven die goed presteren. En hanteer het principe: 'De vervuiler betaalt'. Belast de CO₂-uitstoot van bedrijven en gebruik dat geld voor klimaatmaatregelen.

Help bedrijven energie te besparen. Maak het datanetwerk, gebouwen en productketens zuiniger in energiegebruik. Ondersteun bedrijven met grote duurzaamheidsinvesteringen, zoals zuinige elektromotoren in de industrie.

Idee: 's-Hertogenbosch wordt ook wel een datastad genoemd. Dataverkeer kost veel energie en onnodig bewaarde data zorgt voor veel CO₂ uitstoot. Ruim onnodige data op. Begin hiermee op gemeentelijk niveau. Doe onderzoek hoe datagebruik duurzamer wordt (bijvoorbeeld door JADS). Kijk niet alleen naar de kwaliteit van ICT, maar ook naar energiegebruik hiervan.

7 Maak 's-Hertogenbosch Circulair

Maak van 's-Hertogenbosch een circulaire gemeente. Zet een ambachtscentrum op en schaal het circulaire bedrijfsleven op. Meet wat de materialen en reststromen zijn, koop als gemeente zelf circulair in, stimuleer inwoners en bedrijven om minder te kopen en beter te scheiden. Word als gemeente zelf circulair in 2026 en heel 's Hertogenbosch in 2030.

Een circulaire gemeente gebruikt hernieuwbare (biobased) grondstoffen, die CO2 opslaan, en brengt reststoffen opnieuw in het systeem. Zo ontstaan er materiaal-kringlopen en zijn vervuilende wegwerpproducten overbodig.

Breng de materiaal- en reststromen in 's-Hertogenbosch in kaart. Maak de effecten van circulaire projecten inzichtelijk en promoot hiermee de circulaire Gemeente. Zet een netwerk op van bedrijven die circulair werken.

Stimuleer alle bedrijven om circulair te werken. Voorkom verpakkingsafval, door verpakkingsmaterialen in de productieketen te vermijden. Gebruik geen (eenmalige) plastics.

Idee: Zet een pilot op om de plastic potten en verpakkingen van de tuincentra te hergebruiken.

Help burgers om minder spullen te kopen en meer te hergebruiken. Geef voorlichting en educatie.

Idee: Maak ook een Kringlooppunt bij de milieustraat in de Kruisstraat.

Idee: Voer een JA-JA sticker in. Alleen mensen die deze sticker op hun brievenbus plakken, krijgen ongeadresseerde reclame. Zo wordt veel afval bespaard en worden consumenten niet ongevraagd verleid om spullen te kopen.

8 Behoud biodiversiteit

Een diverse en sterke natuur zorgt voor de productie van zuurstof, bestuiving van planten, waterzuivering en het beheersen van plagen. De biodiversiteit heeft sterk te lijden onder de klimaatcrisis. Bescherm planten en dieren door de stad te vergroenen. Bescherm natuur in het buitengebied tegen vervuiling en stikstofdioxide-uitstoot. Werk aan meer bewustzijn over het belang van biodiversiteit.

Hoe meer verschillende soorten er binnen een ecosysteem leven, hoe veerkrachtiger het systeem. Deze soortenrijkdom wordt biodiversiteit genoemd. Promoot biodiversiteit en communiceer het belang van deze soortenrijkdom.

Zorg dat de versteende delen van 's-Hertogenbosch groener worden en verbeter de omstandigheden van het bestaande groen. Vergroot de boomspiegels, zodat bomen meer ruimte hebben om water en voedingsstoffen op

te nemen. Bouw natuurinclusief. Houd rekening met bestaande dierenpopulaties en zorg dat er schuilplekken zijn voor vogels, kleine zoogdieren en insecten.

Beheer parken- en plantsoenen ecologisch. Maai gazon, bloemrijk grasland en bloemenweide gefaseerd, zodat er gedurende het hele seizoen genoeg dracht- en waardplanten voor insecten zijn. Stimuleer biodiversiteit in tuinen, doe mee met het NK tegelwippen en bied gratis inheems plantmateriaal aan.

Idee: Geef particulieren handvatten om hun tuin biodivers in te richten. Organiseer adviesmomenten met een deskundige om je tuin ecologisch in te richten. Verwijs ook naar een website met tips en tricks.

Bescherm kwetsbare natuur tegen de uitstoot van stikstofoxiden. Verklein de Bossche veestapel en kom boeren die hun bedrijf willen verduurzamen tegemoet.

Idee: Koop als gemeente een aantal boerenbedrijven op maak er natuur van. Zorg dat de boer/boerin tevreden afscheid neemt van het bedrijf .

9 Burgerberaad voor het klimaat

Zet een burgerberaad voor het klimaat op, om klimaatbesluiten te depolitiseren en burgers beter te betrekken bij wat nodig is. Bosschenaren moeten het laatste woord hebben, niet alleen de economische stakeholders.

In de volgende raadsperiode wordt in onze gemeente geëxperimenteerd met een burgerberaad. Kies dan voor een klimaatburgerberaad.

Een burgerberaad betreft burgers bij het tegengaan van de klimaatcrisis en creëert draagvlak voor klimaatmaatregelen. Een burgerberaad weegt alle belangen af, niet alleen die van bedrijven of een bepaalde achterban.

Een burgerberaad bestaat uit willekeurig gekozen burgers die een dwarsdoorsnede van de samenleving vertegenwoordigen. De deelnemers worden geïnformeerd door experts over de klimaatcrisis en gaan in gesprek met elkaar over oplossingen en maatregelen die nodig zijn.

Geef het burgerberaad een duidelijke opdracht die zo breed mogelijk is geformuleerd. Bijvoorbeeld: 'Welke maatregelen moet de gemeente 's-Hertogenbosch nemen om op een rechtvaardige manier in lijn te blijven met een maximale temperatuurstijging van 1,5 graden Celsius?'

Geef het burgerberaad ook mandaat. Bijvoorbeeld: 'Als 66 procent van het burgerberaad een voorstel steunt, dan stuurt het college van B & W dat met een positieve aanbeveling naar de gemeenteraad voor een uitvoeringsbesluit.' De beslissingsmacht blijft bij het overheidsorgaan; een burgerberaad is bedoeld als aanvulling op de huidige bestuursvorm. Dit politieke mandaat garandeert dat de gemeente aanbevelingen serieus neemt.

De voorstellen zullen wel binnen de wettelijke grenzen blijven, gebaseerd zijn op expertise, haalbaar zijn en leiden tot rechtvaardigheid voor de huidige en toekomstige bevolking. Dat betekent ook dat het burgerberaad goed georganiseerd moet zijn. Begeleiding door onafhankelijke procesbegeleiders en experts die de feiten en juridische haalbaarheid controleren is nodig.

10 Stel een klimatrekenkamer in.

Stel een onafhankelijke rekenkamer voor het klimaat aan. Deze rekenkamer gaat met jaarlijkse klimaattoetsen na of het gemeentelijke klimaatbeleid (klimaatmitigatie, klimaatadaptatie en luchtkwaliteit) voldoende bijdraagt aan het bereiken van de klimaatdoelstellingen.

Gemeente 's-Hertogenbosch heeft een duurzaamheidsjaarverslag waarmee de gemeente zelf monitort of ze voortgang maakt met de eigen klimaatdoelstellingen. Dit verslag is een goede eerste stap. Zo kan klimaatbeleid bijgesteld worden aan de hand van de resultaten en kan er op een daadkrachtige manier aan de klimaatdoelen worden voldaan.

Idee: Neem de resultaten niet alleen per sector, maar ook per per wijk/dorp op in het duurzaamheidsjaarverslag. Zo kunnen er nog gericht maatregelen genomen worden.

Laat door een onafhankelijke rekenkamer controleren hoe ver Gemeente 's-Hertogenbosch is met het bereiken van de klimaatdoelstellingen. Laat deze rekenkamer jaarlijks -per wijk/dorp- rapporteren over de klimaatmitigatie, klimaatadaptatie en luchtkwaliteit. Maak deze resultaten openbaar.

Ga bij nieuwe beleidsmaatregelen na of deze mogelijk zijn binnen de klimaatdoelen.

Colofon

Dit actieplan is een initiatief van Klimaatcoalitie Den Bosch. De coalitie heeft als doel om op lokaal niveau een daadkrachtige aanpak van de klimaatcrisis te bevorderen. De coalitie heeft geen formele status en ontvangt geen subsidie. Een groeiend aantal organisaties en mensen sluit zich bij de coalitie aan.

Dit 10-punten actieplan is gemaakt door de oprichters van Klimaatcoalitie Den Bosch:

Extinction Rebellion Den Bosch
Grootouders voor het Klimaat Den Bosch
Milieudefensie Den Bosch
Joris Overmeer
Rob van der Rijt (oprichter Klimaatplein)

Dit actieplan is in september 2021 rechtenvrij gepubliceerd. Het is tot stand gekomen met behulp van veel mensen. Naast de dankbaarheid die wij hebben voor alle hulp, voelen we vooral kracht en passie. De klimaatopgave is groot, maar niet onmogelijk. Door daadkrachtig beleid, goede communicatie en samenwerking, wordt onze gemeente zo snel mogelijk klimaatneutraal en kunnen we nog lang genieten van Den Bosch, de prachtige omliggende dorpen en een gezonde wereld.

